

กัมพูชา เป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่เพิ่งจะพ้นจากการปกครองที่ถูกควบคุมโดยเวียดนาม การปกครองในปัจจุบันทำโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง เขมรเป็นประเทศหนึ่งที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ ซึ่งมีโอกาสที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นประโยชน์ได้อย่างมากมาย แต่อย่างไรก็ดี ความไม่สงบภายในเขมร ซึ่งเกิดจากการสู้รบระหว่างรัฐบาลและเขมรแดงยังคงไม่มีทีท่าว่าจะยุติลง สิ่งนี้จะเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาของประเทศนี้

ภูมิศาสตร์

มีพื้นที่ทั้งหมด 181,035 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศเป็นป่าไม้
ประมาณร้อยละ 70

ของพื้นที่ประเทศทั้งหมด พื้นที่ใช้เพาะปลูกมีประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่
ประเทศ เป็นประเทศที่มีเทือกเขาล้อมรอบ มีที่ราบลุ่มและทะเลสาบอยู่ตรงกลาง
อาณาเขต ทิศเหนือจดประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว

ทิศตะวันออก จดประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยม

เวียดนาม

ทิศใต้ จดประเทศเวียดนาม และอ่าวไทย

ทิศตะวันตก จดประเทศไทย

(เมื่อพิจารณาจากอาณาเขตของเขมรแล้ว จะเห็นว่าความวุ่นวาย
ในเขมรย่อมมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจชายแดนไทยมาก รวมทั้งความ
ปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของคนไทย เนื่องจากชายแดนถึงสาม
ด้านของเขมรมีอาณาเขตติดต่อกับไทย)

เมืองสำคัญ เมืองพนมเปญ พระตำบอง เสียมราฐ

ภูมิอากาศ คล้ายคลึงกับประเทศไทย ไม่มีอากาศหนาวจัด (ยังผลให้พืชผลของเขมรคล้ายคลึงกับของไทย)

จำนวนประชากร ในปี ค.ศ. 1989 มีประมาณ 8,055,000 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวเขมรประมาณ 93% นอกจากนั้นมีชาวจีน เวียดนาม และไทย ความหนาแน่นของประชากร ประมาณ 50 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวง

อัตราการเติบโตของประชากร ประมาณ 3% ต่อปี (สูงมาก)

อัตราการรู้หนังสือ ประชากรประมาณ 41% อ่านออกเขียนได้ (ในปีค.ศ. 1990 นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยมี 11,500 คน นักเรียนชั้นมัธยม 98,800 คน นักเรียนชั้นประถม 919,500 คน

ศาสนาประจำชาติ คือศาสนาพุทธ (ซึ่งแม้จะถูกฝรั่งเศสเข้าครอบครองก็มิได้ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เปลี่ยนศาสนา ซึ่งต่างจากเวียดนาม)

โครงสร้างประชากร ประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี ประมาณ 50% ของประชากรทั้งประเทศ และที่น่าสนใจคือ ประชากรในวัยผู้ใหญ่ เป็นสตรีเสียประมาณ 60% (อาจเป็นเพราะประชากรชายเป็นทหารและล้มตายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงเวียดนามเข้าครอบครอง)

กำลังแรงงาน มีประมาณ 3,200,000 คน 74% อยู่ในภาคการเกษตร 6.6% อยู่ในภาคอุตสาหกรรมและอีก 18% อยู่ในภาคพาณิชยกรรมและการบริการ อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนา นอกจากนั้นมีการทำตะกร้าหวาย พรม เครื่องเงิน เครื่องทองแดง ผ้าทอพื้นเมือง การแกะสลักหินอ่อน

ก่อนปี ค.ศ. 1975 นั้นชาวจีนมีบทบาทควบคุมเศรษฐกิจของประเทศมาก เช่นเดียวกับบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ แต่ถูกฆ่าตายเป็นจำนวนมาก และเมื่อเวียดนามเข้ามามีบทบาทในเขมรช่วงปี ค.ศ.

1978 ชาวจีนอพยพหลบหนีออกไปมากมาย ส่วนชาวเวียดนามก็ มีจำนวนอยู่ประมาณ เกือบ 300,000 คน ก่อนปี ค.ศ.1970 มีอาชีพทำประมง แต่ส่วนใหญ่หลบหนีไปใน ช่วงที่ลอนนอลทำการกวาดล้างในปี ค.ศ.1970 ส่วนที่เหลืออยู่ในเขมรถูกฆ่าตายไป มากมายโดยเขมรแดงในช่วงหลังปี ค.ศ.1975 แต่บางส่วนของชาวเวียดนามกลับ เข้ามาอยู่อาศัยมาอีกหลัง ปี ค.ศ.1979 เมื่อเวียดนามเข้ามามีอำนาจในเขมรอีก

โครงสร้างพื้นฐาน

ถนนทางและทางรถไฟยังไม่สะดวก (ถนนยาว 15,000 กิโลเมตร แต่ชำ รุดมากส่วนใหญ่เป็นถนนลูกรัง) เนื่องจากความเสียหายระหว่างสงคราม ส่วนทาง รถไฟยาวประมาณ 702 กิโลเมตร แต่ชำรุดเป็นส่วนใหญ่เช่นกันส่วนท่าเรือที่มีอยู่ 2 แห่ง สำหรับขนถ่ายสินค้าระหว่างประเทศ คือที่ พนมเปญและกัมปงโสม ซึ่งใน ปัจจุบันรับสินค้าได้กว่า 100,000-200,000 ตันขึ้นไป ส่วนสนามบินที่เสียมราฐ และไปเซนต์ง ด้านการสื่อสารยังคงล่าช้ามาก ในปัจจุบันนี้ทั้งนักลงทุนไทยและ นักลงทุนอีกหลายชาติ มีการเข้าไปลงทุนด้านนี้ในปัจจุบัน ส่วนด้านไฟฟ้า น้ำประปา ยังไม่สะดวก (น้ำสะอาดยังไม่พอกับความต้องการของประชาชน)

ประวัติศาสตร์

กัมพูชาเป็นดินแดน ซึ่งถูกผนวกเข้าไว้ในอินโดจีนของฝรั่งเศส โดยข้ออ้างการ ค้ำครองให้พ้นจากอิทธิพลของไทย กัมพูชาตกในอารักขาของฝรั่งเศสมาตั้งแต่ปลาย ศตวรรษที่ 19 (ค.ศ.1869) เป็นต้นมา (โดยขณะที่ปกครองกัมพูชานั้น ฝรั่งเศสมิ ได้มีความพยายามจะเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมหรือสังคมในเขมรมากนัก) จนในที่สุด เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ.1954 ประเทศกัมพูชาจึงพ้นจากการปกครองของ ฝรั่งเศส โดยมีเจ้าสีหนุเป็นกษัตริย์ แต่ภายหลังทรงสละราชบัลลังก์ให้กับพระบิดา เพื่อมารับการเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี เจ้าสีหนุพยายามวางนโยบายให้ประเทศ เป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อได้เอกราชแล้ว คือ แทนที่เขมรจะเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่กลับปรากฏว่าภายในประเทศเองมีการแตกแยกเป็นหลายฝ่าย ฝ่ายเขมรอิสระคุมอำนาจอยู่ทางตอนเหนือ ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลทางตอนใต้ และอีกกลุ่มหนึ่งก็คือ กลุ่มเจ้าสีหนุอยู่ภาคกลาง แต่ในที่สุดฝ่ายเจ้าสีหนุกลับหัน ไปภักดีกับจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งในขณะนั้นยังเป็นประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างเต็มรูปแบบ ขณะเดียวกันมีเค้าว่าเจ้าสีหนุสนับสนุนเวียดนามด้วย ซึ่งเหตุการณ์ทั้งหมด ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ไว้ใจเจ้าสีหนุ และหันไปสนับสนุนนายพลลอนนอล ให้ทำการปฏิวัติและตั้งตนเป็นนายกรัฐมนตรี ในปี ค.ศ. 1970 ฝ่ายเจ้าสีหนุต้องลี้ภัยไปประเทศจีนและกลายเป็นผู้สนับสนุนเขมรแดงด้วย

ในปี ค.ศ. 1975 เวียดนามเหนือเข้ายึดกรุงไซ่ง่อนของเวียดนามใต้ได้ ในประเทศกัมพูชาเองก็มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองด้วย นั่นคือ ฝ่ายพล พต ผู้นำเขมรแดง นำกำลังเข้ายึดกรุงพนมเปญได้และทำการกวาดล้างฝ่ายนายพล ลอนนอลสำเร็จ ฝ่ายคอมมิวนิสต์เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น "ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย" โดยมีนายเขี้ยว สัมพันธ์ เป็นประธานาธิบดี และนายพลพล พต เป็นนายกรัฐมนตรี ฝ่ายคอมมิวนิสต์พยายามเปลี่ยนสังคมให้เป็นเกษตรกรรมด้วยความรุนแรง ในช่วงนั้นกัมพูชาตกอยู่ในสภาพหิวอดตายหรืออดอยากตายมากมาย อันอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่เวียดนามใช้เป็นข้ออ้างกรีธาทัพเข้ามายึดกรุงพนมเปญในปี ค.ศ. 1978 สองปีหลังจากที่ฝ่ายเขมรแดงรุกร้าอาณาเขตของเวียดนามอยู่เสมอ ฝ่ายเวียดนามสนับสนุนให้ เฮง สัมริน ขึ้นเป็นผู้ปกครอง โดยยึดนโยบายสังคมนิยมแบบเวียดนาม ซึ่งตลอด 13 ปีหลังจากนั้นรัฐบาลเขมรภายใต้การสนับสนุนของเวียดนามก็ต้องเผชิญสงครามกับเพื่อนร่วมชาติอีกสามกลุ่ม คือ กลุ่มเขมรแดง และอีกสองกลุ่มที่มีใช้คอมมิวนิสต์ ฝ่ายผู้เสียอำนาจ คือ เขี้ยว สัมพันธ์ และพล พต ทำการต่อสู้กับรัฐบาลใหม่และเวียดนามมาโดยตลอด ดังนั้นนอกจากฝ่าย เฮง สัมรินจะต้องต่อสู้กับฝ่ายเขี้ยว สัมพันธ์และพล พตแล้ว ยังต่อสู้กับเขมรทั้งสองฝ่ายที่มีใช้คอมมิวนิสต์ คือ เจ้าสีหนุ และซงซาน (Son Sann) ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยสหรัฐอเมริกาและกลุ่มอาเซียน

ประเทศกัมพูชาได้รับความสงบมาหลายทศวรรษหลังจากที่ได้รับเอกราช จนกระทั่ง ค.ศ. 1991 จึงได้มีการเซ็นสัญญาสันติภาพขึ้นระหว่างฝ่ายต่างๆ สหประชาชาติเองได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปประจำในกัมพูชา จำนวนมากภายใต้ชื่อ UNTAC (UN Transition Authority for Cambodia) เพื่อรักษาความสงบในเขมรและเพื่อดูแลเรื่องสิทธิมนุษยชน ฯลฯ และประเทศหลาย ๆ ประเทศในโลก รวมทั้งประเทศไทยต่างพยายามทุกวิถีทางที่จะให้เขมรยุติการสู้รบระหว่างกัน และก่อให้เกิดความสงบขึ้นเพื่อจะได้ทำการพัฒนาประเทศต่อไป อย่างไรก็ตามก็ดีจากการสังเกตเหตุการณ์ที่ผ่านมาในช่วงทศวรรษ 1990 นี้ ยังเห็นได้ว่าในบรรดากลุ่มประเทศอินโดจีนทั้งสาม (เวียดนาม ลาวและกัมพูชา) นั้น สถานการณ์ของประเทศกัมพูชาดูไม่น่าไว้วางใจที่สุด เนื่องจากการสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายเขมรแดงยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (และหลายครั้งส่งผลกระทบต่อประเทศไทยด้วย) และความพยายามของ UNTAC ก็ดูจะไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ต่าง ๆ แล้ว อนาคตทางการเมืองของเขมรในปี ค.ศ. 1995 นี้ ยังถือว่า "ไร้ความแน่นอน"

เศรษฐกิจ

กัมพูชาเช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีรากฐานเศรษฐกิจตั้งอยู่บนการกสิกรรมมานาน แม้ในช่วงทศวรรษที่ 1980S และต้นทศวรรษ 1990S ยังปรากฏว่าการเกษตรมีสัดส่วนถึง 46.9% ของ GDP ในขณะที่อุตสาหกรรมมีเพียงประมาณ 9% ของ GDP เท่านั้น เมื่อกัมพูชาได้เอกราชใหม่ ๆ นั้นมีการผลิตสินค้าเกษตรกรรมขึ้นป้อนเพื่อการส่งออกมาก สินค้าที่สำคัญที่สุด คือ ยางพารา ซึ่งผลิตโดยบริษัทฝรั่งเศส ซึ่งมีลักษณะการผลิตขนาดใหญ่ (Plantations) ตามแบบการผลิตของประเทศตะวันตก (ในอาณานิคม) คนพื้นเมืองส่วนใหญ่ของกัมพูชาจะมีการยังชีพด้วยการเพาะปลูกแบบยังชีพ ซึ่งมักเป็นการทำนา และหากมีส่วนที่เหลือก็มักจะส่งขายยังต่างประเทศ เมื่อเขมรได้เอกราชจากฝรั่งเศสนั้นรัฐบาลพยายามเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างการผลิตดังกล่าว รัฐเข้าไปมีบทบาทมากขึ้น โดยเป็นผู้สนับสนุนการขยายการผลิตด้านอุตสาหกรรม และจุดหมายของรัฐแท้จริง คือ ต้องการจะลดบทบาทในด้านอุตสาหกรรม

กรรมของฝรั่งเศสและชาวจีนลง แต่รัฐบาลไม่ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งอาจเป็นเพราะรัฐบาลขาดความชำนาญด้านธุรกิจและคนพื้นเมืองเองก็ไม่พร้อมที่จะทำงานด้านอุตสาหกรรม ซึ่งมีขบวนการทำงานและต้องการทักษะที่ต่างจากด้านเกษตรกรรม ผลที่ปรากฏ คือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกัมพูชาชะงักงัน นั่นคือ อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงหลังจากการได้เอกราชซึ่งเป็นประมาณ 7% ต่อปี ลดเหลือเพียง 3% ต่อปี ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960s

รัฐบาลกัมพูชาในสมัยเจ้าสีหนุหลังการได้เอกราชใหม่ ๆ นั้น มีแนวโน้มที่จะทำให้เศรษฐกิจมีความเสรีมากขึ้น แต่ทว่าความพยายามดังกล่าวยังไม่ทันประสบผลสำเร็จ เนื่องจากถูกปฏิบัติโดย นายพลลอนนอล ในปี ค.ศ. 1970 และจากการที่กลุ่มเขมรแดงมีการเติบโตอยู่ตามชนบทของประเทศก็เป็นปัญหาในการทำงานต่าง ๆ ของรัฐบาลด้วย ภาวะสงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนชัยชนะของเขมรแดง ส่งผลให้แผนการทางเศรษฐกิจของรัฐบาลล้มเหลว และยังเมื่อเวียตนามบุกเข้ามาครอบครองเขมรในปี ค.ศ. 1978 นั้น ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจของกัมพูชาหยุดลงโดยฉับพลัน

ในช่วงทศวรรษที่ 1980s นั้น รัฐบาลกัมพูชาภายใต้การชักจูงของเวียตนามมีความพยายามที่จะหันมาฟื้นฟูทางด้านเกษตรกรรมมากขึ้น แต่การฟื้นฟูต่าง ๆ ทำได้ช้ามาก เนื่องจากภาวะสงครามกลางเมืองในกัมพูชาซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสู้รบของคนเชื้อชาติเดียวกันแท้ ๆ [ไม่เหมือนในพม่าที่มีการรบระหว่างเผ่าพันธุ์] นอกจากนั้น การใช้นโยบายเศรษฐกิจแบบรวมนั้นผลทำให้ขาดแรงจูงใจในการผลิต ทั้งประเทศกัมพูชาเองมีปัญหาการขาดแคลนเงินลงทุนอีกด้วย จะเห็นได้ว่า เฮง สัมริน มีความพยายามพัฒนาเศรษฐกิจโดยมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้นมา (ปี ค.ศ. 1986-1990) โดยมีเป้าหมายที่จะเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรอันเป็นรายได้หลักของประเทศ (เช่น ข้าว ยางพารา การประมง) พร้อมกันนั้นอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่ใช้วัตถุดิบในประเทศ จะได้รับการส่งเสริม การส่งเสริมการส่งออกเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งด้วย รัฐบาลเฮง สัมริน ทราบดีว่ากลไกการทำงานของรัฐ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการผลิตต้องปรับปรุง รวมทั้งการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานต่าง ๆ เช่น พลังงาน การสื่อสาร การขนส่ง ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรบุคคล รัฐบาลมีแนวโน้มที่จะทำให้ระบบเศรษฐกิจมีความเสรีเพิ่มขึ้น ต่อจากนั้น รัฐบาลเวียดนามได้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่สองขึ้นอีก (ปี ค.ศ. 1991-2005) เป็นแผนระยะยาวเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยเน้นด้านการเกษตรและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งพัฒนาพลังงานต่างๆ อย่างไรก็ตาม ความพยายามของรัฐบาลกัมพูชาในการฟื้นฟูเศรษฐกิจยังมีได้หมดไปในตอนปลายทศวรรษที่ 1980s รัฐบาลใช้นโยบายเปิดโอกาสให้กับนักลงทุนเอกชนมากขึ้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักลงทุนต่างประเทศ) ในช่วงที่ UNTAC เข้าควบคุมสถานการณ์ในกัมพูชานั้น หน่วยงานนี้ทำหน้าที่ดูแลควบคุมการทำงานของรัฐบาล รวมทั้งการควบคุมดูแลด้านนโยบายการเงิน-การคลัง ของรัฐบาล และยังควบคุมบรรดารัฐมนตรีที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจด้วย

ปัญหาทางเศรษฐกิจของกัมพูชาในช่วงต้นทศวรรษ 1990 หลังสงครามกลางเมือง คือ ปัญหาเงินเฟ้อขนาดหนัก (ธนาคารโลกคาดไว้ว่าในปลายปี 1992 ภาวะเงินเฟ้อของกัมพูชาจะเกิน 200%) เนื่องจากการพิมพ์เงินตราออกมามากเกินไป ซึ่งปัญหาเงินเฟ้อส่งผลให้เกิดกิจกรรมผิดกฎหมายต่างๆ ขึ้นในกัมพูชา เช่น การค้าขายในตลาดมืด ซึ่งมีมูลค่ามหาศาล ในช่วงนั้นกัมพูชาขาดการสนับสนุนทางการเงินจากรัสเซียและเวียดนาม ในขณะที่รัฐบาลจำเป็นต้องใช้เงินมากมาย การพิมพ์ธนบัตรจึงเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาและโดยที่กัมพูชาขาดรัฐบาลที่เข้มแข็ง (หรือเป็นรัฐบาลอิสระที่ไม่มีประเทศใดมาบงการ) ดังนั้นจึงไม่มีการนำมาตรการที่เด็ดขาดออกมาใช้เพื่อควบคุมสภาพเศรษฐกิจของประเทศให้มีเสถียรภาพ ขณะเดียวกันประเทศฝ่ายโลกเสรีหลายประเทศยังไม่ต้องการที่จะช่วยเหลือเต็มที่ เพราะยังไม่แน่ใจว่าฝ่ายใดนั้นมีความชอบธรรมในการบริหารประเทศก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม บางประเทศได้เข้าไปมีบทบาทพัฒนาประเทศกัมพูชา เช่น ประเทศออสเตรเลีย มีส่วนเข้าไปลงทุนในกิจกรรมขั้นพื้นฐาน อาทิ การสื่อสาร และหลายๆ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยที่เข้าไปมีบทบาททำการลงทุนในกิจกรรมพื้นฐานอื่นๆ แต่เพราะความไม่สมบูรณ์ของความสะดวกรวดเร็วขั้นพื้นฐานในกัมพูชา ความล้มเหลวจึงน่าจะอยู่อีกไกล

ปัญหาสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกัมพูชาสำเร็จลงได้ยาก นอกจากความขาดเสถียรภาพทางการเมือง เนื่องจากการรบพุ่งกันเองแล้ว การขาดแคลนทุน สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (ซึ่งสูญเสียมากมายจากสงครามกลางเมือง) และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สงครามนับหลายทศวรรษที่เกิดขึ้น ได้กวาดล้างเอานักปราชญ์ราชบัณฑิตและผู้มีทักษะในด้านต่าง ๆ ให้ล้มหายตายจากหรือหลบหนีหนีออกจากประเทศไปอย่างมากมาย มหาศาล ซึ่งสิ่งที่สร้างขึ้นมาใหม่ได้ยากที่สุดมิใช่อื่นใด นั่นคือ ทรัพยากรมนุษย์นี้เอง และนี่คือสิ่งสำคัญที่กัมพูชาขาดหายไป (หลายๆ ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีความขาดแคลนด้านนี้เช่นกัน) กัมพูชาจะใช้เวลาผ่านทางตันนี้อย่างไร จึงจะทันท่วงทีของการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์เศรษฐกิจโลก

โครงสร้างเศรษฐกิจ

ด้านการเกษตร ช่วงหลังสงครามโลกใหม่ ๆ การเกษตรเป็นลักษณะแบบการเลี้ยงตัวเองเท่านั้น พืชผลที่สำคัญ มีพืชผลจากพืชอาหาร ยางพารา ผลิตภัณฑ์ป่าไม้ ปศุสัตว์และประมง จะเห็นได้ว่าพืชประเภทอาหารเช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่ว อ้อย

ตารางที่ 1

ผลผลิตยางพาราในช่วงปี ค.ศ.1980-1988

ปี	พื้นที่เพาะปลูกยาง (เฮกตาร์)	ผลผลิต (ตัน)	แรงงานในสวนยาง (คน)
1980	5,000	1,000	8,000
1983	14,000	9,000	11,000
1985	25,000	17,000	18,000
1988	40,000	30,000	26,000

เครื่องเทศ จะปลูกมากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงและบริเวณทะเลสาบ ส่วนการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ยางพารา ซึ่งเคยเป็นพืชที่ทำรายได้อันดับแรก ๆ ของกัมพูชา ในปี ค.ศ. 1978 มีผลให้การผลิตยางลดลงอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ขณะนี้ (ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980) รัฐบาลกัมพูชาพยายามฟื้นฟูการปลูกยางให้มากขึ้น ผลผลิตเปรียบเทียบในช่วงต่างๆ เช่น (ดังตารางที่ 1)

ส่วนการทำป่าน้ำ นั้น ยังเป็นการผลิตที่สำคัญและมีจำนวนมาก ขณะนี้อุตสาหกรรมการทำไม้ทำรายได้ให้แก่ประเทศ โดยเป็นสินค้าออกสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ซุง [ซึ่งไม่เป็นการดีนักสำหรับการส่งสินค้าไม้ที่มีการแปรรูปน้อยมาก หรือเกือบไม่มีการแปรรูปเลยเป็นสินค้าออก เพราะได้มูลค่าเพิ่มต่ำและหากมีการปลูกป่าทดแทนน้อย ไม้ไม่ช้าผลิตกันก็จะหมดลง] แต่เดิมกิจการป่าน้ำของกัมพูชานั้น ชาวจีนมีบทบาทสำคัญอย่างมาก

การบดสัตว์ ทั้ง ๆ ที่ประเทศกัมพูชามีพื้นที่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ คือมีพื้นที่ราบกว้างใหญ่ แต่เนื่องจากภาวะสงครามอันยาวนาน ส่งผลให้จำนวนปศุสัตว์อยู่

ตารางที่ 2

จำนวนปศุสัตว์

หน่วย: พันตัว

ปี	โค-กระบือ	สุกร	สัตว์ปีก
1970	3,000	-	-
1979	750	136	-
1983	1,100	824	-
1987	2,442	1,500	7,000

ที่มา: ธัญญาทิพย์ ศรีพนา, เล่มเดิม, หน้า 111

ในอัตราที่ต่ำมาก ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและการใช้สอยภายในประเทศ รัฐบาลพยายามเร่งรัดขยายพันธุ์ปลาสัตว์ โดยได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลให้ปลาสัตว์เพิ่มจำนวนมากขึ้น

การประมง เคยเป็นอาชีพรองจากการทำนา กัมพูชาเคยส่งผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำรวมทั้งปลาแห้งต่างๆ เป็นสินค้าออกที่สำคัญ จะเห็นได้ว่าความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในประเทศกัมพูชายังคงมีอยู่มาก ก่อนช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 แสดงได้ดังตาราง

ตารางที่ 3

ผลผลิตด้านการประมงระหว่างปี ค.ศ.1980-1988

หน่วย: ตัน

ปี	ประมงน้ำจืด	ประมงน้ำเค็ม
1980	18,400	1,200
1983	58,717	9,444
1985	56,400	11,178
1988	61,200	20,000

ที่มา: Department of Fisheries, Ministry of Agriculture, 1988

การทำเหมืองแร่ ยังเป็นกิจการที่มีได้ทำอย่างจริงจังมากนัก อาจเป็นเพราะขาดแคลนเงินลงทุน และเทคโนโลยีตลอดจนการขนส่ง แร่ที่มีอยู่ เช่น แร่เหล็ก และหินที่มีค่าที่สำคัญ คือ โพลิน นอกจากนั้นมีหินควอทและหินอ่อน ปัจจุบันสิ่งที่นักลงทุนต่างประเทศสนใจสำรวจในกัมพูชา คือ ก๊าซธรรมชาติ

การอุตสาหกรรม อยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรมมาก อุตสาหกรรมที่มีเป็นขนาดเล็ก ส่วนอุตสาหกรรมสำคัญ ๆ จะตกในมือชาวต่างชาติ เช่น โรงสีข้าว และในช่วงที่มีการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมโดยคนต่างชาตินั้น ก็ได้ใช้แรงงานคนพื้นเมืองมากนัก เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยี หรือเครื่องมือเครื่องจักรจากต่างประเทศ ตัวอย่างอุตสาหกรรมที่เขมรผลิตได้ในช่วงปี ค.ศ. 1987-1989 เช่น กระแสไฟฟ้า ผ้าขาวม้า มุ้งลวดผ้าห่ม ค้าย กระสอบ โถ ตัวถังจักรยาน แก้ว สบู่ น้ำมันพืช กระดาษ สมุด ยาสูบ น้ำตาลทราย กระจก พลาสติก ฯลฯ ซึ่งผลิตอย่างละไม่มากนัก

การค้าและการบริการ กลุ่มคนที่ทำการค้าแต่เดิมมักเป็นชาวจีนและชาวเวียดนาม ภายหลังรัฐบาลมีบทบาทในเรื่องการค้าระหว่างประเทศมากขึ้น เดิมการค้าระหว่างประเทศนั้นมีการค้ากับทั้งกลุ่มประเทศสังคมนิยม คืออดีตสหภาพโซเวียต กลุ่มยุโรปตะวันออกและเวียดนาม ส่วนการค้ากับกลุ่มเสรีนิยมนั้นมักเกิดเป็นการค้าลักษณะแลกเปลี่ยนสินค้าเท่านั้น ภายหลังจากสถานการณ์ทางการเมืองคลี่คลายลง และรัฐบาลมีนโยบายเปิดประเทศสู่โลกภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศฝ่ายเสรีนิยม และรัฐบาลกัมพูชามีนโยบายแนชัดในการเปิดประเทศเพื่อค้าขายกับประเทศทุนนิยม เพื่อขยายตลาดการค้า และไม่เป็นภาระผูกมัด ฟังฟังเฉพาะกลุ่มสังคมนิยม กัมพูชาต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศกลุ่มนี้มาก

สินค้าออกทางด้านการเกษตร เช่น ยางพารา ข้าวโพด มันฝรั่ง ไทย ฯลฯ ตลาดส่งออกที่สำคัญเท่าที่ผ่านมา คือ สหภาพโซเวียต สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ตุรกี สวีเดน และออสเตรเลีย

สินค้าเข้าส่วนใหญ่เป็นเชื้อเพลิง เช่น น้ำมันปิโตรเลียม ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ค้าย ผ้าใยสังเคราะห์อาหารและสัตว์มีชีวิต เมล็ดธัญพืชปรุงแต่ง เครื่องดื่ม ยาสูบ น้ำมันพืช น้ำมันและโซลันท์ ผลิตภัณฑ์เคมีและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเคมี เหล็กและ

เหล็กกล้า เครื่องจักรกลต่าง ๆ

แหล่งนำเข้าที่สำคัญ คือ สหภาพโซเวียต ประชาคมยุโรป สหรัฐอเมริกา
ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และสวีเดน ดังตาราง

ตารางที่ 4

มูลค่าสินค้าส่งออก-นำเข้า ในช่วงปี 1983-1985

พันเหรียญสหรัฐ

สินค้าเข้า/ปี	1983	1984	- 1985
กลุ่มประชาคมยุโรป	3,620	3,488	3,543
สหภาพโซเวียต	91,219	93,887	109,546
สวีเดน	148	239	569
สหรัฐอเมริกา	2,485	1,126	13
ญี่ปุ่น	3,475	5,207	1,748
นิวซีแลนด์	331	717	520
รวม	102,151	105,809	117,176

ตารางที่ 4

มูลค่าสินค้าส่งออก-นำเข้า ในช่วงปี 1983-1985 (ต่อ)

พันเหรียญสหรัฐ

สินค้าออก/ปี	1983	1984	1985
กลุ่มประชาคมยุโรป	447	173	104
สหภาพโซเวียต	5,398	6,418	10,897
ตุรกี	50	224	593
สวีเดน	6	61	17
สหรัฐอเมริกา	80	125	358
ญี่ปุ่น	423	273	364
ออสเตรเลีย	11	33	22
รวมทั้งหมด	6,415	7,307	12,355

ที่มา : The Europa World Year Book 1991

สำหรับการค้าระหว่างกัมพูชาและไทยนั้นมีการค้ากันมาโดยตลอด แม้ในช่วงที่กัมพูชายังคงถูกควบคุมโดยประเทศเวียดนาม แต่การค้ามีลักษณะนอกระบบตามชายแดนเสียเป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันนี้การค้าชายแดนกำลังเป็นแหล่งรายได้ที่น่าจับตามองในอดีต (ปี ค.ศ.1935-1954) ไทยเคยขาดดุลการค้าต่อกัมพูชา ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสปกครองกัมพูชาอยู่ ต่อมาในช่วง ปี ค.ศ.1955-1960 นั้นเป็นช่วงเวลาที่สหรัฐเข้ามามีอำนาจแทนฝรั่งเศส อันเป็นช่วงเวลาที่ไทยเกิดดุลการค้ากับเขมร แต่ต่อมาไทยตัดสัมพันธ์กับกัมพูชา เนื่องจากกรณีเขาพระวิหาร การค้าจึงเป็นการค้านอกระบบ ซึ่งเฟื่องฟูมาก จนถึงต้นทศวรรษที่ 1980S การปิด-เปิดการค้ากับกัมพูชานั้น เกิดขึ้นมาโดยตลอด จนกระทั่งเมื่อรัฐบาลไทยมีนโยบาย

"เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า" ในอินโดจีน การค้ายิ่งขยายตัวมากขึ้น เช่น ในปี ค.ศ. 1988 มูลค่าการค้าประมาณ 14.37 ล้านบาท แต่ในปี ค.ศ. 1989 การค้าเป็นมูลค่า 318.27 ล้านบาท โดยไทยเป็นฝ่ายขาดดุลการค้า เนื่องจากการนำเข้าเข้ามามาก ส่วนสินค้าออกที่ไทยส่งไปมักเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค อย่างไรก็ตามการค้าที่ไม่เป็นทางการอาจมีมากกว่านี้

ธุรกิจที่นักลงทุนไทยสนใจจะไปลงทุนในกัมพูชา คือ อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการทำไม้ สิ่งทอ เครื่องดื่มสายการบิน โรงแรม ก๊าซและน้ำมัน ประมงและห้องเย็น เหมืองแร่ เพอร์นิเจอร์(หวาย) พอกหนัง การคมนาคม การสื่อสาร การท่องเที่ยว เป็นต้น

สรุป

จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาจะพบว่าโอกาสการพัฒนาเศรษฐกิจของกัมพูชามีน้อยมาก เนื่องจากตกอยู่ในสภาพสงครามและการตกเป็นรัฐในอารักขา หรืออาณานิคมของฝรั่งเศสเป็นเวลายาวนาน โดยที่ฝรั่งเศสมิได้มีจุดประสงค์ที่จะครอบครองเพื่อเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจนัก ดังนั้นการปูพื้นฐานทางเศรษฐกิจจึงแทบไม่ได้ทำให้ได้เลย ครั้นกัมพูชาพ้นจากเงื้อมมือฝรั่งเศส ก็เข้าสู่สงครามกลางเมือง มีการสู้รบระหว่างคนเชื้อชาติเดียวกันมาโดยตลอด และจนกระทั่งการรุกรานเข้ามาครอบครองของเวียดนามในปลายทศวรรษที่ 1970S ยิ่งทำให้ความหวังที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของกัมพูชาหมดลงไป เนื่องจากการสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลหุ่นของเวียดนาม (รัฐบาล เฮง สัมริน) กับเขมรฝ่ายอื่น ๆ ซึ่งทำให้งบประมาณของรัฐบาลต้องจ่ายไปเพื่อการสงครามแทนการพัฒนาประเทศ แล้วยังปรากฏอีกว่า ความช่วยเหลือจากนานาชาติหรือการลงทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากฝ่ายโลกเสรีชะงักงัน เนื่องจากเห็นว่ารัฐบาล เฮง สัมริน น่าจะมีใช้รัฐบาลที่ชอบธรรม ซึ่งยังผลให้ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกัมพูชาในช่วงนั้นชะงัก อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์ประชาชาติมวลรวมเป็นศูนย์

อย่างไรก็ดี ในปลายทศวรรษที่ 1980s กัมพูชาเริ่มความเป็นเสรีทางเศรษฐกิจมากขึ้น และเอกชนต่างชาติเพิ่มการเข้าไปลงทุนในกัมพูชามากขึ้น ปัจจุบันนี้กัมพูชามีรัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งแล้ว ซึ่งยังผลให้การติดต่อทางด้านเศรษฐกิจกับนานาประเทศมีมากขึ้น แต่ความไม่สงบในประเทศกัมพูชา ตลอดจนความไม่แน่นอนของนโยบายรัฐบาล จึงยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากนักลงทุนยังมีความรู้สึกว่าการเข้าไปลงทุนหรือติดต่อธุรกิจกับกัมพูชามีความเสี่ยงค่อนข้างมาก

ดังนั้น อนาคตของประเทศกัมพูชาจึงอยู่ที่การเลือกของชาวเขมรเอง ว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่ต่างฝ่ายจะยุติการแสวงหาอำนาจแล้วหันมาพัฒนาประเทศของตน ซึ่งแท้จริงแล้วกัมพูชานี้มีศักยภาพทางด้านทรัพยากรธรรมชาติอยู่อย่างมหาศาล